

10. Gündüzün ve Geceleyin Edâ Edilen Namazlar Hakkında

Namazında yüksek sesle okuma; onda sesini fazla da kısma; ikisinin arası bir yol tut. (XVII/110)

Bu: "Namazda okuman gerekli olan Kur'ân âyetlerinin hepsini ne yüksek sesle ve ne de tamâmen alçak sesle kıraat et! Sesli kıraat ile sessiz kıraat arasında bir orta yol izle!" anlamındadır. Bu senin namazlarında Peygamber'in Sünnet'ine uygun bir biçimde bâzen sessiz ve bâzen de yüksek sesle kıraat etmen demektir.

Bana, bunun bizim yolumuzun sâlikleri nezdindeki bâtinî mânâsının ne olduğu soruldu. O zamanlar bu konu hakkında hiçbir ilme sâhip değildim ve buna da bilginin yarısını teşkil eden şeyle, yalnızca "Bilmiyorum" diyerek cevap vermekle yetindim.

Bu kuralın gizli mânâsı bana daha sonra ilhâm edildi. İşte [*size bunun mânâsı*]. Küllî Hakikat Zât-ı İlâhî'ye ait olan adem-i tecellî ile Esmâ'ü-l Hüsnâ'nın husûsiyetine ait olan tecellî'den ibârettir. Bu i'tibârla kula düşen dâimâ: 1) Zât hasebiyle **bâ-tın** olanın murâkabesi ile 2) Esmâ'ü-l Hüsnâ hasebiyle **zâhir** olanın murâkabesi arasında bulunmaktadır. Cenâb-ı Hakk da insana zâten, biri zâhire ait [**basar**] diğeri ise bâtına ait [**basîret olmak üzere**] iki göz vermiştir. İnsan bâtinî gözüyle tecellî etmeyene, zâhirî gözüyle de tecellî edene bakar. O, bu iki âlem arasında tıpkı bir berzah gibi olup bunlardan birinin içine diğeri için ihmâl ederek tamâmen gömülmemelidir. Eğer böyle yaparsa o tıpkı bir kör gibi hareket etmiş olur.

Hâlbuki gece ile Zât'ın dipsiz karanlığı [*yâni Amâ'*] arasındaki remzî tekâbüliyet dolayısıyla, bunun kuşattığı kimse muhakkak ki yok olur gider. Yüksek sesle kıraat tecellî [*zuhur*] demektir. Yüksek sesle kıraat adem-i tecellî karanlığının namaz kılan kulu tamâmen istilâ etmemesi ve onun, böylece, kopmamış olduğu zâhir ile bir bağını muhâfaza edebilmesi için emredilmiş bulunmaktadır. Eğer bu başka türlü olsaydı adem-i tecellî'nin karanlığı bu kulu yutmuş olurdu ki o zaman da iki şıktan biri olurdu: ya bu kul Zât'ın karanlığına dalanlarla birlikte kaybolur giderdi ki bu, o kul için zevkî bir tahakkuk olurdu ve bu tahakkuka mazhar olanlar Esmâ'ü-l Hüsnâ'nın nûrunu ve şer'î sorumluluğun şartı olan temyîz yeteneğini [*aşır da bunları*] arkalarında bıraktıkları için de artık Şerîat'ın bütün farzları da ortadan kaybolmuş olurdu. Ya da, Zât'ın Ahadiyyet'ine yalnızca teorik bilgi açısından gark olmuş ama varlığı şer'î kurallara riâyet etmeyi zorunlu kılan temyîz yeteneğini muhâfaza etmiş olanlarla birlikte telef olur giderdi; bunlar ise ibâhacı takımıdır ve telef olup giderler. "Bollukdan sonra darlıktan Allâh'a sığınırız"¹.

Bir yakaza hâlinde bana: "İtaatsizliklerin ve ihlâllerin hepsi de Zât'tan gelir" dendi. Bu iki türlü anlaşılabilir. Burada bizi ilgilendiren şudur: Esmâ'ü-l Hüsnâ'yı ve bunların ameliyelerini aşan Zât-ı Ahad'ın murâkabesinde gark olan ve, dolayısıyla

¹ Müslim'de Hac bahsinde zikri geçen bir hadîsden.

da, Peygamberlerin helâl ve haram ile ilgili tanımları aldıkları, Kutsal Kitapların vahyedildiği ve Şeriat'ın tesis edildiği mertebenin idrâkından mahrûm kılınan insan kendisinden başkaları için günâh olacak olan fiilleri ifâ etmek tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Öte yandan benzer şekilde gündüz ile ışıklar, yıldızlar, güneşler ve aylar şeklinde zuhur eden Esmâ'ü-l Hüsnâ'nın neşet ettiği mertebe arasındaki remzî tekâbüliyet vardır. Alçak sesle kıraat adem-i tecellîye tekâbül ettiği cihetle bu, Zât'a ait adem-i tecellî mertebesi ile bir bağı bulunsun da bundan tümüyle tecerrüt etmesin diye gündüz namazlarını kılana emredilmiştir. Zirâ Esmâ'ü-l Hüsnâ'nın ilişkilerinin kesretine gömülen kimse bunların ameliyelerinin tutsağı olarak kalır; yâni bu durum zâhirde tıpkı sanki gerçek kesretmiş gibi görünür. Bunun sonucu olarak o da tıpkı bir kör gibi hareket etmiş olur.

Böylece zâhir ya da tecellî demek olan gündüze, bâtın demek olan alçak sesli kıraat izâfe edilmiş olmaktadır. Buna karşılık, bâtını ya da adem-i tecellîyi remzeden geceye de zâhir ya da tecellî demek olan yüksek sesli kıraat izâfe edilmiş olmaktadır. Akşam ve yatsı namazlarına gelince bunlar, remzî olarak, zuhuru eşyânın yok olmasını intâc eden adem-i tecellî hâlindeki Zât mertebesine tekâbül eden gece ile Esmâ'ü-l Hüsnâ'nın tecellî ettiği mertebeye tekâbül eden gündüz arasındaki berzahlar gibidir. Bu i'tibârla bu iki namazda yüksek sesle kıraatın ile alçak sesle kıraata birleştirilmesi emredilmiş bulunmaktadır, çünkü berzah aralarında orta bir yer işgâl ettiği iki şeyi birbirine birleştirmekte olup bunların her birine dönük bir vechesi bulunur.

Bundan başka eğer bu iki namazda yüksek sesli kıraat alçak sesli kıraate takaddüm etmekteyse, bu da namaz kılanın tecellî etmemiş Zât'ın remzi olan geceyi istikbâl etmeye hazırlanmasından ötürüdür.

Bu sonuncusu tecellînin ilkesidir. Ama tecellî güçlüdür. İşte bunun içindir ki namaz kılandan, bu gücü onun aksiyle karşılaması istenmiştir. Bundan dolayı namazın ilk iki rek'ati yüksek ve sonrakiler de alçak sesle kıraat edilir.

Aynı şey tümüyle yüksek sesle kıraat olunan sabah namazı için geçerli değildir. Bu namaz vakti girdiğinde gece de varlıkları sessizliği, belirsizliği ve sırrının içine çekmiş olur. Bu varlıklar da onları bu sırdan çıkartıp belirsizlik âleminden belirlilik (taayyün) âlemine geri döndürecek, sessizliği bozacak bir şeye ihtiyaç duyarlar. İşte bunun içindir ki bu namaz tümüyle yüksek sesle edâ edilir ve bu namazda da bizlere Kur'ân kıraatini uzatmamız tavsiye edilmiştir.

271. Mevkıf